

משפט וביטחון לאומי

לקט ידיעות



התכנית למשפט וביטחון לאומי

המכון למחקרי ביטחון לאומי
INSS

לקט ידיעות - אוקטובר 2016

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברוך

רכזת התכנית: עו"ד ענבר צדוק

צוות המחקר: סוניה בוקובזה, חן בן-אליעזר, ניצן דורנבוים, רן יוסף, אבקילש קולץ', שיר רוזנצוויג

♦ פרסומים ועדכונים

♦ 60 מילים על...

♦ ידיעות מתוך ישראל

♦ ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

♦ ידיעות בינלאומיות

פרסומים ועדכונים

ארצות הברית על סף התערבות צבאית נגד כוחות אסד? אופציה רלוונטית
אודי דקל ואסף אוריון כותבים על הקפאת השיחות עם מוסקבה להשגת הפסקת אש בסוריה
עליה הכריזה מחלקת המדינה האמריקאית ביום 3 באוקטובר 2016 על רקע הפצצות כבדות על
ידי חילות האוויר הסורי והרוסי על חלב. בכירי הממשלה האמריקאית מצביעים על הפערים בין
תפיסת הממשל האמריקאית הנוכחי לבין התרבות האסטרטגית ותפיסת הפעלת הכוח הרוסיות.
לדוגמא, ההבדל בין ההפרדה הדיכוטומית בין דיפלומטיה להפעלת כוח צבאי, בה דוגלת ארה"ב,
למול אסטרטגיה מדינית וצבאית משולבת, לפיה פועלים רוסיה ואסד. המחברים מציינים כי
האיומים האמריקאיים על שימוש בכוח צבאי עוררו תגובה רוסית מאיימת בהסלמה שמשמעותה
ריסוקם הצבאי של מתנגדי משטר אסד ושל האוכלוסייה שסביבם, תוך התעלמות מוחלטת מהדין
והנורמות הבינלאומיים. הם מציעים גישה חלופית בדמות אסטרטגיה משולבת, המנצלת את
עוצמתה הצבאית העדיפה ועליונותה הכוללת של ארצות הברית על פני יריביה. מורכב אומנם

לחזות את תגובותיה של רוסיה, אולם הסבירות כי תסתכן בעימות ישיר עם ארצות הברית נמוכה, למרות מדיניות הנשיא הרוסי פוטין של הליכה על הסף (6 באוקטובר, [מבט על](#)).

60 מילים על...

חוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016

חוק המאבק בטרור אושר ביוני 2016 ונכנס לתוקף ביום 1 בנובמבר. החוק קובע עבירות פליליות חדשות, מסדיר את נושא ההכרזה על ארגון טרור וחברות בו, מחמיר את הענישה למחבלים וחברים בארגוני טרור, קובע הסדרים ייחודיים בתחום הפרוצדורלי ומעניק סמכויות תפיסה וחילוט לשר הביטחון. עם כניסתו לתוקף בוטלו, בין היתר, הפקודה למניעת טרור, חוק איסור מימון טרור וחלקים מתקנות ההגנה המנדטוריות.

ידיעות מתוך ישראל

פסיקה

הרחקת פעילי הר הבית מתחומי ירושלים

ביום 20 באוקטובר דחה בג"ץ עתירה לביטולם של שני צווי הגבלה שהוצאו כנגד העותרים פעילי הר הבית, על ידי מפקד פיקוד העורף מכוח סמכותו לפי תקנות 6, 108, 109, ו-110 לתקנות ההגנה (שעת חירום) 1945; האוסרים על העותרים לשהות בתחומי העיר ירושלים בתקופת חגי תשרי לשם הבטחת ביטחון המדינה, מחשש לקיומה של פעילות פרובוקטיבית בהר הבית ובסביבתו. במסגרת העתירה טענו העותרים, בין היתר, כי הצווים פוגעים בזכותם החוקתית לחירות, כפי שהיא מעוגנת בסעיף 5 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. בית המשפט קבע כי **הזכות לחופש התנועה הינה זכות יחסית שניתן להגבילה באופן מידתי וכי יש לאזן בין האינטרסים של צורך הגשמתם נדרשת התנועה לבין "תיבת ההגבלה" בעלת שלושת הממדים: ההיקף הגאוגרפי, משך ההגבלה ורמת האינטנסיביות** (20 באוקטובר, [בג"ץ 8026/16 שמשון רפאל מוריס ואח' נגד מפקד פיקוד העורף](#)).

ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

ביקורה של משלחת מאנשי משרדה של תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בישראל ביום 10 באוקטובר ביקרה משלחת ממשרדה של תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בישראל וברש"פ. במהלך הביקור סיירו המשתתפים בתל אביב, ירושלים ורמאללה, נפגשו עם גורמים רשמיים מטעם מדינת ישראל, הרשות הפלסטינית והאוי"ם והשתתפו בכנסים אקדמיים. בעקבות חשש של גורמים מדיניים כי הביקור יתפרש כהכרה במשתמע בסמכות בית הדין, הובהר כי מטרת הביקור לעורר מודעות לפעילות בית הדין ולהתמקד בהסברה וחינוך (5 באוקטובר, [מעריב](#)). הדבר הודגש בהצהרתו הרשמית של בית הדין, בה הבהיר כי הביקור לא יועד לעבודת

התובעת במסגרת הבדיקה המקדמית של אירועי "צוק איתן", וכי המשלחת לא תבקר באף אתר שבו כביכול בוצע פשע מלחמה, לטענת מי מן הצדדים, וכי אין בכוונת המשלחת לאסוף מידע (5 באוקטובר, [ICC](#)).

הצהרת אונסק"ו בעניין ירושלים

ביום 13 באוקטובר [אשר הוועד המנהל של ארגון קשרי התרבות והחינוך של האו"ם, אונסק"ו, החלטה](#) המגנה את ישראל בשלל סוגיות הקשורות לירושלים ולמקומות הקדושים. נוסח ההחלטה מתעלם מהקשר ההיסטורי של העם היהודי למקומות הקדושים בירושלים, בהם הר הבית והכותל, ועושה שימוש בשמות מוסלמיים בלבד לתיאור האתר. מתוך 58 מדינות, 26 נמנעו ו-24 הצביעו בעד. החלטה זו, והחלטה דומה שניתנה באפריל האחרון, עוררו ביקורת מצד ישראל (13 באוקטובר, [Walla](#)). בהמשך לביקורת הבינלאומית שנמתחה על המהלך יצאה מזכ"לית הארגון, אירנה בוקובה, [בהצהרה](#) המבהירה כי: "מסגד אל-אקצה, המקדש הקדוש למוסלמים, נקרא אצל היהודים הר הבית, והוא חולק קיר שהוא הכותל המערבי הקדוש ליהודים".

בית משפט עליון ספרדי באחד המחוזות פסל את חוקיותו של הסכם להחרים את ישראל בית המשפט העליון הספרדי במחוז Asturias [אשר החלטה המכריזה על הסכם להחרמת ישראל, שנחתם על ידי מועצת העיר Langreo, כלא חוקי](#). זוהי הפעם הראשונה בה בית משפט עליון מוציא פסק דין הקשור לתנועת ה-BDS. בית המשפט קבע כי [מועצת העיר אינה מוסמכת להוציא צו חרם בינלאומי, בניגוד להוראות האיחוד האירופי והחוק הלאומי הנוגע לרכוש ציבור](#). כמו כן, הצביע על האפליה הלא חוקתית הטמונה בבסיס ההכרזה על חרם. ההחלטה ניתנה בעקבות פנייתו של ארגון ACOM, שדולה פרו-ישראלית הנאבקת בפעילותה של התנועה בספרד. נשיא הארגון מצביע על טרנד של עלייה בתמיכה בפעילות ה-BDS בספרד, כאשר בשנה האחרונה בלבד הכריזו 60 עיריות על חרם נגד ישראל (5 באוקטובר, [Jerusalem Post](#)).

ידיעות בינלאומיות

דיני מלחמה

דיונים במועצת הביטחון בדבר נקיטת צעדים להפסקת הלחימה בסוריה ביום 8 באוקטובר הטילה רוסיה [וטו על החלטת מועצת הביטחון](#) שנוסחה על ידי צרפת ודרשה את הפסקתן של ההפצצות האוויריות והטיסות הצבאיות מעל העיר חאלב שבסוריה. בעקבות הבאת הגרסה הצרפתית להצבעה ניסחה רוסיה הצעה חלופית. שתי הגרסאות כללו הצעה להפסקת אש ולמעבר של סיוע הומניטרי לתוך שטחי סוריה, אך הגרסה הרוסית לא ביקשה לשים סוף להפצצות ובמקום זאת התמקדה בהסכם הפסקת האש הכושל עם ארה"ב ובצורך בקידום פתרון מולטילטרלי. הגרסה הרוסית לא הצליחה לקבל את מכסת הקולות הנדרשת. הטלת הווטו

מצד רוסיה גררה ביקורת מצד נציגי מדינות המערב באו"ם, ביניהן בריטניה וארה"ב. **זוהי הפעם החמישית שרוסיה משתמשת בזכות הווטו שלה בהקשר של הסכסוך המתנהל בסוריה**. בארבע הפעמים הקודמות הטילה גם סין וטו. בהצבעה זו נמנעה סין ולא הטילה וטו על הגרסה הצרפתית, אך הצביעה בעד ההצעה הרוסית (8 באוקטובר, [רויטרס](#)).

נציב זכויות האדם של האו"ם מזהיר מפני התקפות על משלוחי סיוע בסוריה ביום 4 באוקטובר **[הזהיר נציב זכויות האדם של האו"ם](#)** את רוסיה כי שימוש מתמשך בנשק תבערה במהלך תקיפות אוויריות על העיר חאלב שבסוריה עלול להיחשב כהפרה של החוק הבינלאומי וכפשע נגד האנושות. לטענתו, תקיפות אוויריות אלו פוגעות באזרחים חפים מפשע וגורמות לנזק חמור. לכן, אין הצדקה לשימוש בנשק זה (4 באוקטובר, [Jurist](#)).

הודעה על ממצאי חקירה פנימית של תקיפת הלוויה על ידי כוחות הקואליציה בתימן ביום 15 באוקטובר שחרר צוות חקירה של כוחות הקואליציה הסעודיים בתימן **הצהרה המפרטת את ממצאיו בנוגע לנסיבות שהובילו להפצצת הלוויה בתימן** בשבוע שלפני, במסגרתה נהרגו 140 אזרחים. **ריאן גודמן** מונה את הנסיבות הללו, המצוינות בהצהרה. ראשית, כשל מודיעיני שנגרם כתוצאה ממידע שגוי שהתקבל בנוגע לכינוס של מנהיגים חות'יים באזור. שנית, כשל פיקודי, היות שהתקיפה לא אושרה על ידי הדרגים הרלוונטיים ולא נלקחו אמצעי זהירות מתאימים במטרה למנוע פגיעה באזרחים. לפי ארגון HRW בהפצצה זו נעשה שימוש בארטילריה מתוצרת אמריקאית. בכירי הממשל האמריקאי גינו את ההתקפה וטענו כי היא אומנם אינה מוצדקת, אך הם בוחרים לבחון אותה בראייה רחבה המתחשבת בהשפעתו של הסיוע האמריקאי על הלחימה באזור ובעובדה כי מדובר בתקרית המחווירה לעומת שאר פעולותיהם של הכוחות הסעודיים (15 באוקטובר, [Just Security](#)).

דיון באחריותה המשפטית של ארה"ב בעקבות סיוע לסעודיה בלחימה בתימן דיווח של סוכנות הידיעות רויטרס מגלה שארה"ב **ביצעה הסכם סחר נשק עם ערב הסעודית בהיקף של 1.3 מיליארד דולר**. המידע הגיע לידי רויטרס לאחר שהוגשה בקשה על פי חוק חופש המידע האמריקני (10 באוקטובר, [Reuters](#)). הסכם זה, כמו גם הסיוע שמעניקה ארה"ב בזיהוי מטרות עבור כוחות הקואליציה הסעודיים הפועלים בתימן, מעוררים שאלות בנוגע לאחריותם של גורמים אמריקאים בסיוע לפשעי מלחמה (11 באוקטובר, [Jurist](#)). **ריאן גודמן** דן במצב בו ארה"ב ובריטניה לא יחשבו רק למסייעות לכוחות הקואליציה אלא שותפות לפעילותם וצד לסכסוך. הוא מעלה את השאלה האם במצב דברים זה תהיה ארה"ב מחויבת לחקור את פשעי המלחמה המבוצעים על ידי אותם כוחות. שאלה זו רלוונטית במיוחד לאור טענות לפיהן הסעודים אינם מנהלים חקירות הוגנות בנוגע לפשעים אלו, ולאור ההפצצות האמריקאיות האחרונות בתימן, המראות על מעורבות שהיא מעבר לסיוע (20 באוקטובר, [Just Security](#)).

היבטים משפטיים הנוגעים לאספקת סיוע הומניטרי במהלך עימות מזוין

במהלך חודש אוקטובר פרסמה הסוכנות ההומניטרית של האו"ם (OCHA), את [מדריך אוקספורד בדבר ההיבטים המשפטיים הנוגעים לאספקת סיוע הומניטרי במהלך עימות מזוין](#). המסמך פורסם בעקבות בקשתו של מזכ"ל האו"ם למצוא דרכי פעולה שונות שמטרתן שיפור הגישה של סיוע הומניטרי לאוכלוסייה אזרחית באזורים בהם מתנהל סכסוך מזוין. **מדינה שבתחומה מתנהל הסכסוך אינה רשאית לעכב את הסכמתה להעברת הסיוע בתחומה באופן "שירותי"**. המסמך מציין כי מדובר במושג רחב, אך בדין הבינלאומי מקובל כי החלטה שירותית מתקיימת באחד משלושת המקרים הבאים: 1. מניעת ההסכמה מתקיימת בניסיונות המובילים לכך שהמדינה מפרה את חובותיה על פי הדין הבינלאומי כלפי האוכלוסייה האזרחית. 2. מניעת ההסכמה מפירה את עקרונות ה"צורך" וה"מידתיות". 3. הסכמה נמנעת באופן שהוא בלתי סביר או שעלול להוביל לחוסר צדק או לחוסר יכולת לצפות מתי תינתן הסכמה או באופן בלתי ראוי (27 באוקטובר, [Just Security](#)).

פסיקת בית משפט גרמני הדוחה תביעה למתן פיצויים לנפגעי הפצצות באפגניסטן ביום 6 באוקטובר נתן בית המשפט הפדרלי לצדק בגרמניה את [פסיקתו](#) תביעת הפיצויים שהוגשה על ידי משפחות של קורבנות ממתקפה אווירית באפגניסטן, שהתרחשה ביום 4 בספטמבר 2009, ואשר במסגרתה נהרגו 91 אזרחים. בית המשפט דחה את התביעה בנימוק שהחוק הבינלאומי אינו מפצה על נזקים שקרו כתוצאה מהפרה של הדין ההומניטרי. נוסף על כך, גם על פי הדין הגרמני אין יסוד משפטי לפיצוי עבור נזק שנגרם במסגרת פעילות מבצעית בחו"ל, שכן עקרון האחריות הציבורית אינו חל על פעולות של הצבא בטרטוריות זרות (6 באוקטובר, [Jurist](#)).

הזכות להגנה עצמית נגד ארגון לא מדינתי בשטח של מדינה שאינה יכולה או רוצה לפעול נגד הלחימה נגד דאע"ש בסוריה ועיראק מעלה דיון בינלאומי בשאלה האם ומתי יכולה מדינה להשתמש בכוח במסגרת הגנה עצמית נגד ארגון לא-מדינתי הפועל מתוך מדינה שלישית, ללא הסכמת המדינה השלישית. הכותבות, ילנה צ'אצ'קו ואשלי דיקס מספקות ניתוח משפטי של שאלה זאת, תוך מיפוי המדינות שהשתמשו בכוח נגד ארגונים לא-מדינתיים בתוך טריטוריה של מדינה שלישית ללא הסכמתה ואופן תפיסתן את מבחן "אי היכולת או אי הרצון" (unwilling or unable) (להלן: "המבחן") בתור חלק מהדין הבינלאומי המנהגי. הן מחלקות את המדינות אותן בחנו לפי ההצדקות המשפטיות עליהן הסתמכו להפעלת שימוש בכוח, המדינות מחולקות לשלוש קטגוריות: 1. הסתמכות מפורשת על המבחן (לדוג': ארה"ב, בריטניה וגרמניה). 2. הסתמכות מרומזת על המבחן (בלגיה, איראן, דרום אפריקה). 3. מקרים מעורפלים בהם המדינות כלל לא העלו הצדקות משפטיות, או שהעלו הצדקות מעין אלו, אך לא התייחסו למבחן (לדוג': צרפת, דנמרק ונורבגיה) (10 באוקטובר, [Lawfare](#)) (לקריאה נוספת ראו גם: 21 באוקטובר, [EJIL](#)).

תגובת בריטניה לדוח ועדת זכויות האדם של הפרלמנט בנושא סיכול ממוקד

ממשלת בריטניה פרסמה **תגובה** [לדוח של הועדה המשותפת לזכויות האדם](#) של הפרלמנט הבריטי (JCHR) על תקיפות מל"טים, שנכתב לאחר הריגתו של האזרח הבריטי ריאד חאן. [לגישת ועדת זכויות האדם של הפרלמנט](#), הממשלה התחמקה ממתן תשובה רצינית לכתוב בדוח, ובפרט לעניין השימוש בכוח קטלני מחוץ לגבולות המדינה, בטענה שמדובר בסוגיה "היפותטית". כמו כן, עמדת הממשל לגבי תחולת דיני זכויות האדם הבינ"ל על תקיפות אלה נותרה עמומה (19 באוקטובר, [Just Security](#)). **שהיד פטימה**, מתייחסת לתגובת הממשל ומסבירה כי לשיח בין הפרלמנט לממשל על סוגיית תקיפות המל"טים יש חשיבות משתי סיבות עיקריות. האחת, מכיוון שהשימוש בכלי תקיפה אלה מעלה שאלות משפטיות מורכבות, והשנייה, בשל העובדה שסוגיה זו אינה שפיטה ולפיכך לממשל יש אחריות רק כלפי גורמים פוליטיים ופרלמנטריים. לגישתה, **הממשל הבריטי החמיץ הזדמנות חשובה לספק תשובות בנוגע להגדרת המונח "דחיפות" ("Imminence")**, מצב המצדיק שימוש בכוח קטלני, בעניין תחולת האמנה האירופית לזכויות אדם וביחס למשטר המשפטי שחל במסגרת מבצעים אלה (19 באוקטובר, [Just Security](#)).

דוח של הפנטגון בנוגע לשימוש בנשקים אוטונומיים

[דוח](#) חדש שפורסם על ידי המועצה לביקורת מדע ההגנה של הפנטגון (DSRB) בוחן את הקשיים הטכניים העולים במסגרת התמודדות עם טכנולוגיה אוטונומית ומציע שורה של המלצות במטרה להתמודד עמם. **כריס פורד** מתאר כי לקשיים אלו השלכה ישירה על סוגיות בדין הבינלאומי. בניגוד לכלי נשק רגילים, מדובר בכלי נשק בעלי תוכנה המסתגלת ומתאימה עצמה. הדוח מציין כי כל מערכות הנשק האוטונומי בעתיד הנראה לעין כוללים חיבור למפעיל אנושי. אופן החיבור בין האדם לכלי הנשק האוטונומי משפיע על מידת האמון בכלי הנשק ועל היקף ואופן השימוש בו. האופי המשתנה של הפעלת הנשק בנסיבות שונות מחייב שינוי גישה בכל הקשור להליכי בחינה ובקרה של כלי נשק לצורך הקביעה של מידת חוקיותם, שכן נדרשת הערכה מתמשכת הבוחנת את הליכי האבולוציה הטכנולוגית של כלי הנשק, ולא ניתן להסתפק בהערכה המתבצעת רק במהלך תהליך הפיתוח או הרכישה (29 באוקטובר, [Just Security](#)).

פסיקת בית המשפט האמריקאי לגבי הרשעת אל-בהלול בבית הדין הצבאי בגואנטנמו

ביום 20 באוקטובר [אישר](#) בית משפט אמריקאי את הרשעתו של אלי חמזה אחמד סולימאן אל-בהלול, אזרח תימני המוחזק במתקן גואנטנמו, אשר הורשע בשנת 2006 בפני בית דין צבאי (military commission) באשמת קשירת קשר לביצוע פשעי מלחמה. **הלן קליין מורילו ואלכס לומיס** מתארים כי בשנת 2015 פנה אל-בהלול לבית המשפט במדינת וושינגטון בבקשה שיבטל את ההרשעה בטענה כי זכותו להישפט בבית משפט אזרחי מול חבר מושבעים, כנהוג בהליך פלילי. הוא ציין כי חריג הדין הבינלאומי ופשעי המלחמה בהתבסס עליו הוא נשפט בבית דין צבאי, אינו חל, שכן "קשירת קשר" לביצוע עבירה בלבד אינה מהווה פשע מלחמה. ביוני 2015 קיבל בית המשפט את טענתו של אל-בהלול. בהמשך אישר בית המשפט שימוע נוסף על ההחלטה במגמה לקבוע: 1. את האופן בו נדרש לבחון מחדש את ההרשעה של בהלול (דיון מחדש או התערבות רק

במקרה של טעות ברורה); 2. אם בכוחו של הקונגרס לקבוע כי עבירת "קשירת קשר" תידון בבתי דין צבאיים. כאמור, בהחלטה שניתנה כעת הפך בית המשפט את ההחלטה שניתנה בחודש יוני ואישר את ההרשעה בפני הטריבונל הצבאי. ארבעה שופטים קבעו כי יש בידי הקונגרס הכוח לקבוע כי קשירת קשר תידון בבית דין צבאי. שופט נוסף קבע כי הייתה טעות בהכרעה הקודמת ולא התייחס כלל לשאלת סמכותו של הקונגרס, ואילו שופט אחר טען כי בהקשר זה מוזכרת קשירת קשר כתיאוריה של אחריות ולא כעבירה בפני עצמה (21 באוקטובר, [Lawfare](#)).

לחימה בטרור

מסמך מדיניות של המועצה האירופית ליחסי חוץ על המאבק בטרור בטרטוריות זרות ביום 21 באוקטובר פרסמה המועצה האירופית ליחסי חוץ מסמך מדיניות בעניין מאבקן של מדינות אירופה נגד הטרור בטרטוריות זרות. המסמך מציין כי גלי הטרור העולים באירופה ושיקולים אסטרטגיים שונים מובילים את המדינות להגיב באמצעות מתקפות צבאיות. מדינות כמו צרפת, בלגיה, איטליה, הולנד, דנמרק וספרד מעורבות באופן ישיר או מסייעות לפעילות נגד הגיהאד מחוץ לאירופה. המסמך טוען כי בדרך להשגת מטרותן עלולות המדינות לנקוט בצעדים שאינם אפקטיביים או שיש בהם כדי להזיק יותר מאשר להועיל. סכנה נוספת נובעת מהאפשרות שמדינות אלו יתאימו עצמן לארה"ב, אשר הרחיבה באופן מסוכן את סמכויותיה המשפטיות הנוגעות לשימוש בכוח נגד קבוצות לא מדינתיות בטרטוריות זרות. המסמך מציע, בהמשך לחשש זה, כי מדינות האיחוד יאמצו גישה מאופקת ומחושבת ויפעלו לקידומו של סדר עולמי לצד האינטרסים של האיחוד וערכיו.

משפט בינלאומי פלילי

שלוש מדינות אפריקאיות הודיעו על הפסקת חברותן בבית הדין הפלילי הבינלאומי ביום 6 באוקטובר הכריזה בורונדי על הפסקת חברותה בבית הדין הפלילי הבינלאומי בעקבות הכרזתה של תובעת בית הדין, לפיה תחקור את האלימות המתמשכת בבורונדי, הכרזה בה ראתה המדינה איום על ריבונותה (7 באוקטובר, [Jurist](#)). בעקבות בורונדי, הכריזו גם דרום אפריקה וגמביה על הפסקת חברותן. כבר לפני שנה הביעה דרום אפריקה את רצונה להיפרד מבית הדין בעקבות ביקורת שספגה על התעלמותה מצו מעצר שהוצא נגד עומר חסן אל בשיר, מנהיג סודן המואשם ברצח עם ופשעי מלחמה, שביקר בשטחה, בטענה כי הוא זכאי לחסינות בתור מנהיג מכהן. עזיבתן של שלוש המדינות ממחישה את הביקורת בקרב מדינות אפריקה, לפיה ממקד בית הדין את פעילותו בזירה זו בלבד (21 באוקטובר, [The Guardian](#)) (26 באוקטובר, [The Guardian](#)).

לואיס מורנו אוקמפו, תובע בית הדין לשעבר, מציין כי מהלך זה אינו מערער את פעילותו של בית הדין. הוא דוחה את הביקורת ומבהיר כי למעט אחד, כלל התיקים האפריקאים הפעילים כיום בבית הדין הופנו על ידי מדינות אפריקה עצמן. טענת האפליה נועדה לכסות על פשעים שמדינות המוצא וארגונים בינלאומיים אינם מטפלים בהם ולמנוע מבית הדין להפעיל את סמכותו. הוא

מסיים את דבריו בקריאה למשפטנים לסייע למנהיגים לאומיים בפיתוח מדיניות ביטחונית, פוליטית ומשפטית גלובלית ויישום עקרון האחריות האוניברסלית (31 באוקטובר, [Just Security](#)). **אלכס וויטינג** מציין גם הוא כי אין דבר בטענת האפליה שהועלתה נגד בית הדין. התובעת החליטה לפעול באזור עליו חלה סמכות בית הדין, בו מבוצעים פשעים רציניים וקיים סיכוי טוב שחקירה בעניינו תניב פירות. וויטינג מזכיר כי לבית הדין אין סמכות באזורי מלחמה כמו סוריה ותימן. הדבר מראה כי **לא בית הדין הוא שמפריע בקידום הדין הפלילי הבינלאומי**, אלא הקהילה הבינלאומית. מוגבלותה של קהילה זו והסטנדרט הכפול שהיא מנהיגה ביחס למדינות אינו מאפשר להבטיח אחריות לפשעים ברמה האוניברסלית (22 באוקטובר, [Just Security](#)).

בית הדין הפלילי הבינלאומי מרשיע חמישה נאשמים בשיבוש הליכי משפט ביום 18 באוקטובר הרשיע בית הדין הפלילי הבינלאומי חמישה נאשמים בביזיון בית-המשפט (סעיף 70 לאמנת רומא), בעקבות ניסיון לפגוע ולאיים על עדים מטעם ההגנה שהופיעו בהליך המשפטי נגד ז'אן פייר במבה-גומבו שהורשע ביולי האחרון. החמישה הואשמו בשיבוש הליכי משפט, מסירת עדות שווא והצגת ראיות שווא (1 בנובמבר, [ICC](#)). בין הנאשמים היו במבה עצמו וצוות ההגנה שלו. בתקופת ההליכים החמישה שהו במעצר במשך 11 חודשים ושחררו במסגרת החלטת ביניים. לאחר הרשעתם קבע בית הדין כי המורשעים לא יוחזקו במשמורת עד למועד מתן גזר הדין. **קיי חנה ברודרסן וליסנדרה פאפאדופולוס בוחנים באילו נסיבות יוחזק מורשע במשמורת בטרם ניתן גזר דינו**. לפיהם, יש לחלק את התשובה לשני מקרים שונים. ראשית, נאשמים ששהו במעצר טרם ההרשעה יישארו במשמורת גם לאחריה. שנית, נאשמים שלא שהו במעצר, בעקבות החלטת ביניים, לא יושמו במשמורת גם לאחר ההרשעה, אלא אם יש נסיבות המצדיקות שינוי של החלטת הביניים לשחררם, כגון חשש גובר לכך שינסו להימלט (1 בנובמבר, [EJIL](#)).

HRW קורא למדינות אירופה להעמיד לדין פושעי מלחמה לפי עקרון הסמכות האוניברסלית ביום 20 באוקטובר פרסם ארגון Human Rights Watch **מסמך שאלות ותשובות וסרטון** המתייחסים בפירוט לעקרון הסמכות האוניברסלית ומדגישים את האפשרות להיעזר בעקרון זה כדי להביא לדין פושעי מלחמה מסוריה ועיראק בבתי המשפט באירופה. החומרים כוללים פרטים בנוגע לחקירות והעמדות לדין שכבר התקיימו באירופה, בעקבות פשעי חטיפה, עינויים והתעללות שהתבצעו בסוריה ועיראק. הארגון מדגיש כי תהליכים אלו מתאפשרים בעקבות העובדה שמשבר הפליטים מביא לאירופה, נוסף על קורבנות, גם חשודים בפשעים שונים. לפי הארגון, נועד המסמך **להסביר כיצד ומדוע** על בתי משפט אירופאים להעמיד לדין בגין פשעים אלו; **להדגיש את החשיבות** בהגעתם לאירופה של כמה חשודים בפשעי מלחמה; ולהבהיר את הערך ההומניטרי הגלובלי שבזיהוי, חקירה והעמדה לדין בגין פשעים, גם כאשר אין זיקה בינם לבין המדינה (20 באוקטובר, [Human Rights Watch](#)).

נשק גרעיני

ספר חדש בנושא המשא ומתן שהוביל להסכם הגרעין עם איראן

סטיב סליק מציג ביקורת על ספרו של גיי סולומון - The Iran Wars: Spy Games, Bank Battles, and the Secret Deals that Reshaped the Middle East. לפי סליק, הספר מספק הסבר עובדתי והוגן, אם כי סקפטי, בנוגע למשא ומתן והעסקה שהושגה בין איראן וארה"ב בעניין הגרעין. הספר מתאר ומנתח בצורה יעילה את המגעים הדיפלומטיים של ממשל אובמה עם עמיתיו באיראן לפני השלמת "תכנית הפעולה המשותפת המקיפה" (JCPOA). בין היתר, כולל הספר הסבר כיצד הוביל משרד האוצר האמריקאי, באמצעות אכיפה של סנקציות כלכליות, את איראן לנהל משא ומתן. סליק מציין כי ההסכם מול איראן נעשה במסגרת הליך של דיפלומטיה סודית. הספר מדגיש את חסרונותיה של גישה זו ומתאר כיצד בעלות בריתה של ארה"ב, ישראל ביניהן, חשו מרומות בעקבות המשא ומתן. הרצון לשמור על ההסכם מול איראן הוביל את ארה"ב במהלכים שונים בהם נקטה במזרח התיכון. סליק מעלה את השאלה האם המשא ומתן הישיר מול איראן שווה את המחיר ששילמה ארה"ב בכך שאיבדה את אמונה מול בנות בריתה. מסקנתו של הספר היא כי מדובר ברווח מועט במחיר יקר, שכן כעת תיאלץ ארה"ב להתמודד עם שיקום היחסים עם בעלות הברית, ולמצוא מענה להתנהלותה של איראן, הכוללת תמיכה בטרור ובערעור היציבות באזור וכן דיכוי פנימי של אזרחיה (31 באוקטובר, [Lawfare](#)).

בית הדין הבינלאומי בהאג קובע כי אין לו סמכות לדון בהליך נגד פיתוח נשק גרעיני

ביום 5 באוקטובר נתן בית הדין הבינלאומי לצדק בהאג (ה-ICJ) החלטה בשלושה תיקים שהובאו על ידי איי מרשל נגד [הודו](#), [פקיסטן](#) ו**בריטניה**. איי מרשל טענה כי המעצמות לא הצליחו לעצור את המרוץ הגרעיני על אף הצהרתן במסגרת [האמנה לאי-הפצת נשק גרעיני](#). איי מרשל היו האזור בו התרחשו ניסויים גרעיניים הרסניים בשנים 1946-58. במקור הופנה ההליך לעבר כל המדינות הגרעיניות (כולל ישראל), אך הוא נמחק נגד כל המדינות שאינן מכירות בסמכות ה-ICJ ולכן נותר הליך רק נגד שלוש המדינות הללו. ה-ICJ קבע כי אין לו סמכות בעניין ולכן אין באפשרותו להתייחס לטענות שהועלו. בית הדין ביסס את החלטותיו על הטענה כי אין 'סכסוך' (dispute) בין איי מרשל והמדינות המשיבות. כדי שיתקיים 'סכסוך' על המשיבים להיות מודעים לכך שהתובע מתנגד לעמדתם באופן פוזיטיבי. אם דרישה זו אינה מתקיימת, יש להוכיח לכל הפחות כי 'לא יכלו שלא להיות מודעים' לעמדות הנוגדות. לטענת בית הדין, לא התקיימה דרישת סף זו במקרים דנן, על אף שהתגבש 'סכסוך' במהלך הדיון בהליכים (6 באוקטובר, [EJIL](#)) 5) באוקטובר, [Jurist](#)) 6 באוקטובר, [The Guardian](#)).

רוסיה השעתה סעיפים בהסכם שת"פ גרעיני עם ארה"ב

רוסיה השעתה לאחרונה מספר הסכמים הנוגעים לסוגיית הגרעין בינה לבין ארה"ב. במאמרה, מתמקדת ד"ר אלכסנדרה הופר בהשעיה של [הסכם שיתוף הפעולה בענייני מחקר מדעי ופיתוח](#)

גרעין ואנרגיה מ-2013. רוסיה הצדיקה את ההשעיה והצהירה עליה כ"צעד נגד" בתגובה לסנקציות שהטילה עליה ארה"ב. סנקציות אלו הוטלו בעקבות הפרתה של רוסיה את ריבונותה של אוקראינה, המהווה הפרה של התחייבות כלפי כולי עלמא (erga-omnes). בהקשר זה, יכולות הסנקציות להיתפס כ"צעדי נגד של צד שלישי", מעשה שהסטטוס החוקי שלו אינו ברור, לפי הופר, ונתפס על ידי רוסיה ועל ידי מדינות דומות אחרות כלא לגיטימי, בשל אופיו שאינו מולטילטרלי. לאור ההתפתחויות האחרונות בין ארה"ב ורוסיה, מציעה הופר לשקול את ההשפעות שיש לסנקציות על התנהגותן של מדינות ועד כמה באמת ביכולתן לעורר ציות לדין הבינלאומי (27 באוקטובר, [EJIL](#)).

זכויות אדם

בריטניה מחריגה את תחולת אמנת זכויות האדם האירופית על פעילות צבאית בטריטוריה זרה ביום 4 באוקטובר הכריזה בריטניה על החרגת תחולתה של **אמנת זכויות האדם האירופית על פעילות עתידית של צבאה בטריטוריות זרות, בעקבות ריבוי טענות משפטיות מכוחה, המונעות מהצבא לקיים את תפקידו.** בריטניה מדגישה כי טענות אמינות להפרות ייבחנו (4 באוקטובר, [GOV.UK](#)). **קנסטנטסין דזטסיארו מציין כי מעבר לחשיבותה הפוליטית, אין להצהרה משמעות משפטית.** בריטניה מבקשת להפעיל את סעיף 15 לאמנה, המתיר למדינות להחריג את תחולת חלק מסעיפי האמנה, כגון הזכות לחירות (איסור מעצר שרירותי) במצבי חירום ומלחמה. סעיף זה חל ביחס למצב נתון ולא ניתן להחריג מצבים עתידיים. כמו כן, אין הוא פוטר מקיומה של ביקורת שיפוטית על ידי בית הדין האירופי לזכויות אדם. אף אין הגיון בטענה לפיה מהלך זה נועד להגן על חיילים, שכן מדינות הן שחבות באחריות כלפי האמנה ואין היא מקימה חבות של פרטים או מאפשרת הליכים פליליים נגדם מכוחה. מעבר לכך, לא ברור אם אפשר להגדיר כמצב חירום המסכן את המדינה ביצוע פעולה צבאית שנעשה ביוזמתה של בריטניה ומחוץ לשטחה. הדבר יוצר מצב אבסורדי לפיו בריטניה בוחרת לנהל סכסוך מזוין ומכריזה עליו כמצב חירום במטרה לקבל חסינות (5 באוקטובר, [Lawfare](#)).

אורל סארי מציין כי ההודעה על החריגה יכולה להתפרש כהכרה במשתמע בתחולתה של האמנה במצבים של עימות מזוין מחוץ לשטח בריטניה, בניגוד לעמדה העקבית של בריטניה. בנוסף הוא מפרט את החסרונות והקשיים של המהלך, כולל קושי להוכיח כי התקיימו התנאים להפעלת סעיף 15 בפעילות יזומה, חשש כי עמדה זו תגרע מהעמדה המשפטית לפיה דיני הלחימה הם הדין הרלבנטי, שאז אין צורך בהחרגה מדיני זכויות האדם, ספק אם ההחרגה תמנע צורך לחקור חשדות לפשעי מלחמה מצד חיילים בריטיים והעדר משמעות להחרגה על פי סעיף 15 מהחובה למלא אחר שאר המחויבויות של בריטניה לזכויות אדם מכוח אמנות אחרות (5 באוקטובר, [Lawfare](#)).

בית המשפט העליון האמריקאי ידון באחריותה של ארה"ב לפעולות מעצר בעקבות 9/11

אלכסנדרה פארון מדווחת כי בית המשפט העליון האמריקאי העניק **צו עיון מחדש (certiorari)** בשלושה תיקים, בהם יחליט האם גורמים ממשלתיים יכולים להימצא אחראים על החלטות שהתקבלו בימים שלאחר אירועי 9/11. תיקים אלו מתמקדים בהחלטות הנוגעות למעצר וכליאה של שוהים בלתי חוקיים מהמזרח התיכון שנעצרו בארה"ב בגין הפרות של דיני הגירה. התובעים טוענים שנכלאו והוחזקו בתנאים קשים בשל מוצאם, זאת, אף שלממשלה לא היו ראיות המצביעות על קשר כלשהו בינם לבין פעילות טרור (12 באוקטובר, [Jurist](#)).

אתיופיה מכריזה על מצב חירום לאומי

ביום 9 באוקטובר **הכריזה** אתיופיה על מצב חירום לאומי לראשונה מזה 25 שנים, למשך תקופה של 6 חודשים. זאת על רקע המתיחות הפנימית בין הממשלה ובין האופוזיציה והאזרחים המוחים על הפרות זכויות אדם (10 באוקטובר, [Jurist](#)). ההתקפות מצד הרשויות האתיופיות החלו לפני כשנה בעקבות סיפוח שטחים פרטיים על ידי הממשל והובילו למותם של מעל ל-600 אזרחים. בעקבות אירועים אלו קרא נציב זכויות האדם של האו"ם למנות ועדת חקירה בינלאומית שתחקור, באישורה של ממשלת אתיופיה, את המחאות והטקטיקות בהן נוקט הממשל כדי להשקיטן. הועלו טענות כי בוצעו מעשי הרג והיעלמויות, כי ישנם אלפי פצועים ועשרות אלפי עצורים וכן דווח על מעשי עינויים כנגד עצורים (14 באוקטובר, [Jurist](#)).

דיני סייבר

מדיניות הסייבר של ארה"ב

ג'ק גולדסמית' דן במדיניות ההרתעה במרחב הסייבר של ממשלת ארה"ב בעקבות ההכרזה על רוסיה כמי שאחראית לפריצה למחשבי המפלגה הדמוקרטית במהלך הבחירות לנשיאות ארה"ב. לגישתו של גולדסמית', ההכרזה לבדה אינה מספיקה בהתמודדות יעילה מול איום הסייבר הנשקף מרוסיה. מדיניות ה-naming and shaming, שנעשה בה שימוש בעבר, בעיקר מול סין, שפגעה קשות בחברות אמריקאיות, בעיקר בהקשר של גניבת קניין רוחני (זיוף מוצרים ושימוש אסור בסימני מסחר), הוכחה כלא מרתיעה במיוחד. בסופו של דבר, הנזק שגרמו הסינים לארה"ב היה גדול לאין שיעור מזה שגרמה ארה"ב לסין בעקבות ההכרזה על סין כאחראית לגניבות. אם כן, גם במקרה של רוסיה, לא נראה שטקטיקה זו תמנע פריצות סייבר מסיביות שעלולות להסב נזק לארה"ב ולאמריקאים (9 באוקטובר, [Lawfare](#)).

הגנה בסייבר בסקטור הפרטי

במהלך חודש אוקטובר פרסמה אוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון **דוח** בנושא הגנה בסייבר בסקטור הפרטי. קארי קורדרו מתארת כי בהתבסס על ההבנה לפיה סוגיה זו מצריכה כמות רבה של משאבים מצד המגזר הפרטי, מנסה הדוח לסייע למגזר זה על ידי מתן מסגרת חדשה למונח "הגנה אקטיבית" (active defense) והסבר בנוגע לשילובו בחשיבה, תכנון ויישום של ביטחון

סייבר. הדוח מגדיר את המונח "הגנה אקטיבית" ככזה הכולל מנעד רחב של צעדים פרואקטיביים, החל מצעדי הגנה ועד להתקפה. הוא ממשיך ומציין כי פעולות הגנה בסייבר מחולקות לשתי קטגוריות: פעולות הנוגעות לקשר בין המותקף והתוקף ופעולות הנוגעות לאיסוף מודיעין על תוקפים. לבסוף, מביא הדוח המלצות ליישום תפיסה זו של הגנה. בין המלצות אלו הוא קורא לממשלה לפעול בשקיפות ולהבהיר מה אסור ומה מותר בתחום, כדי לאפשר לסקטור הפרטי לפעול בלי חשש למתיחה של גבולות החוק (31 באוקטובר, [Lawfare](#)).

דיני הגירה

התנגדות העם ההונגרי לתוכנית הגירה שהציע האיחוד האירופי ביום 2 באוקטובר, הצביעו אזרחי הונגריה ברוב של 95% כנגד תכנית מכסות לקליטת מהגרים, אותה מבקש האיחוד האירופי לכפות על הונגריה, כמו גם על שאר מדינות אירופה. עם זאת, עקב שיעור הצבעה נמוך של מתחת ל-50%, למשאל העם אין תוקף משפטי ולכן משמעותו סמלית בלבד (3 באוקטובר, [Jurist](#)). ממשלת הונגריה היא המתנגדת החריפה ביותר באירופה לקליטת מהגרים ביבשת, וצפויה להמשיך ולקדם מהלך פוליטי נגד תכנית ההגירה של האיחוד האירופי. דרך הונגריה עברו בשנה שעברה קרוב ל-400 אלף מהגרים בדרכם למערב אירופה, מה שהוביל את הממשלה להקים גדר תיל בגבולותיה עם סרביה וקרואטיה (3 באוקטובר, [Ynet](#)).

[הירשמו ללקט
הידיעות](#)

ניתן למצוא אותנו :



© 2016 כל הזכויות שמורות

התכנית למשפט וביטחון לאומי, INSS